

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра банківської справи

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

"Інвестиційна політика банку"

Студента 2 курсу 2м групи
спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування»
спеціалізації «Банківська справа»

Папенкова
Максима
Вадимовича

Науковий керівник
канд. екон. наук,
доцент

Кірєєва Катерина
Олександрівна

Гарант освітньої програми
д-р екон.наук,
професор

Шульга Наталія
Петрівна

Київ – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКУ	6
РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА СУЧАСНОГО СТАНУ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ФІНАНСОВОЇ УСТАНОВ В УКРАЇНІ	17
2.1. Дослідження динаміки нормативів інвестування банків України.....	17
2.2. Оцінка практики інвестування банками України в державні і корпоративні цінні папери.....	23
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКІВ В УКРАЇНІ	29
3.1 Зарубіжний досвід проведення інвестиційної політики банків	29
3.2. Напрямки удосконалення інвестиційної політики банків в Україні	36
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	40
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	43
ДОДАТКИ	48

ВСТУП

Актуальність теми дослідження обґрунтована тим, що сучасну банківську систему по праву можна вважати основою національної економіки. Ефективна діяльність будь-якої банківської установи в значній мірі будується на назці операцій і послуг, які банк пропонує своїм клієнтам. Не остання роль у цьому процесі відведена і інвестуванню. При цьому, інвестування можна вважати окремим та самостійним напрямом банківської діяльності, який є альтернативою кредитування, яке сповільнилося через політичні та економічні проблеми, викликані економічною кризою, карантинном та військовими діями в середині країни. В зазначеній макроекономічній ситуації саме інвестиції здатні створити умови та можливості розширеного відновлення та структурних перетворень в державі, зростання рівня конкурентоспроможності продукції, розв'язання існуючих соціально-економічних питань.

Розробка та реалізація інвестиційної політики є одним з ключових напрямів банківської управлінської діяльності. Адже саме завдяки раціональній інвестиційній політиці виникає можливість формування якісного інвестиційного портфелю, який на пряму впливає на забезпечення достатньої ліквідності та надійності банківської установи. Що в свою чергу, є значимим для всіх суб'єктів інвестиційного процесу – клієнтів банку, а саме для акціонерів, суб'єктів господарювання, населення. Також, наявний інвестиційний портфель комерційного банку є свого роду мірилом якості політики банківської установи та її конкурентоспроможності, спроможності до здійснення супротиву дії негативних зовнішніх та внутрішніх чинників.

Враховуючи зазначене, дослідження теоретичних та практичних засад інвестиційної політики є досить актуальною задачею за-для підвищення ефективності функціонування не лише окремої банківської установи, а і банківської системи в цілому.

Дослідженню питань щодо банківської інвестиційної політики та інвестиційної діяльності присвячено цілу низку наукових праць, а саме:

Н. Бедіна, А. Болдова, Н. Гончарова, О. Квасова, С. Луців, Т. Майорової, Г. Романова та ін.

Метою роботи є формування напрямків удосконалення інвестиційної політики банків в Україні на основі оцінки вітчизняної практики інвестиційної діяльності та зарубіжного досвіду.

Для досягнення поставленої мети були встановлені наступні дослідницькі завдання:

- охарактеризувати теоретико-правові основи інвестиційної політики банку;
- провести дослідження динаміки нормативів інвестування банків України;
- здійснити оцінку практики інвестування банками України в державні і корпоративні цінні папери;
- розглянути зарубіжний досвід проведення інвестиційної політики банків;
- визначити напрямки удосконалення інвестиційної політики банків в Україні.

Об'єктом дослідження є відносини, що виникають при формуванні та реалізації інвестиційної політики банківських установ в Україні.

Предметом дослідження є теоретичні та методичні основи формування та управління інвестиційною діяльністю банку.

Методи дослідження ґрунтуються на загальній методології економічної теорії, банківської справи і аналізу банківської діяльності. Так, при дослідженні були застосовані наступні загальнонаукові методи: спостереження, порівняння, методи аналізу та синтезу, індукції та дедукції, абстрагування, формалізація та методи системного аналізу.

Інформаційною базою дослідження слугували нормативно-правові документи та законодавчі акти, щодо формування та реалізації інвестиційної

політики банківської установи, наукові публікації та видання вітчизняних та зарубіжних авторів, статистичні та аналітичні НКЦПФР, НБУ, інформація річних фінансових та статистичних звітів діяльності банків України.

Наукова та практична новизна дослідження ґрунтується на систематизації та узагальненні низки теоретико-прикладних засад формування та реалізації інвестиційної політики банківських установ із врахуванням світового досвіду а саме: узагальнено поняття інвестицій, інвестиційної діяльності та інвестиційної політики банківської установи, здійснено оцінку практики інвестування банками України та визначено напрямки удосконалення інвестиційної політики банків в Україні.

Публікації. Результати дослідження були представлені у науковій статті Папенков М.В. Інвестиційна політика банку //Бізнес-процеси у кредитно-фінансових установах: зб. наук. ст. студ. денної та заочної форми навчання / відп. ред. Н.П. Шульга. – Київ: Київ. нац. торг. - екон. ун-т, 2020. – с.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи – 48 сторінок машинописного тексту. Робота містить 5 таблиць, 18 рисунків, 2 додатки список використаних джерел з 45 найменувань.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКУ

Перш ніж розкрити сутність інвестиційної політики банку, визначимо що ж собою являє саме категорія «інвестиції». Отже, у перекладі з англійської мови, інвестиція (investments) означає капіталовкладення. Що ж стосується нормативного трактування, то згідно першого абзацу ст. 1 ЗУ «Про інвестиційну діяльність» інвестиції – це «всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) та/або досягається соціальний та екологічний ефект.» [33]

В той же час, п. 14.1.81 с. 14 ПКУ дана категорія трактується дещо по іншому, а саме «інвестиції – господарські операції, які передбачають придбання основних засобів, нематеріальних активів, корпоративних прав та/або цінних паперів в обмін на кошти або майно.» [31] Тобто якщо в першому випадку інвестиції є певним видом майнових та інтелектуальних цінностей, то в другому – це вже певні дії (операції), які можна назвати інвестуванням, інвестиційною діяльністю щодо придбання цих цінностей.

Якщо говорити про категорію «банківські інвестиції», то можна вважати її похідною від категорії «інвестиції», адже вони включають в себе суттєві загальні риси інвестицій, а також наділені специфічними формами прояву. Без акумулювання значних обсягів коштів для банківських інвестицій та пришвидшення інвестиційного процесу банками у сучасних умовах господарювання унеможлиблюється процес реформування економіки в цілому, адже саме акумульовані кошти направляються у найбільш пріоритетні напрями економічної діяльності.

Але не зважаючи на досить вагому роль даної діяльності банківських установ у створенні ефективної макроекономічної системи країни точного, законодавчо закріпленого визначення категорії «банківські інвестиції» не має. Лице у ст. 47 ЗУ «Про банки і банківську діяльність» відмічено, що «банк, крім

надання фінансових послуг, має право здійснювати також діяльність щодо інвестицій». [32]

Розглядаючи підходи науковців до трактування даного поняття, також не можна відзначити єдності у даному процесі.

Так, Л.В. Федорук відмічає, що «банківська інвестиція – це операція, яка пов’язана зі збереженням та збільшенням капіталу комерційного банку при залученні, заощадженні та розміщенні власних і залучених грошових ресурсів на певний строк». [43] Б.Л. Луців зазначає, що «банківська інвестиція – це вкладення банківських ресурсів, які опосередковують процес створення реального капіталу (нової вартості) та забезпечують зворотній потік доходів у розширеному масштабі». [20] На противагу цьому, автори Р.І. Тиркало, І.С. Гуцал, Я.І. Чайковський відмічають, що «під банківськими інвестиціями розуміють вкладення коштів у цінні папери зі строком погашення понад один рік з метою отримання прибутку». [40] Але наведене визначення можна вважати хибним через те, що не всі цінні папери є інвестиційними, а також інвестиційна діяльність банку не обмежується інвестуванням лише у цінні папери, так само, як не обмежується інвестуванням лише у реальний сектор.

Досить вдалим визначенням можна вважати трактування наведене автором Б.І. Пшик, який зазначає, що «банківські інвестиції – це сукупність вкладень банками коштів, спрямованих на задоволення виключно інвестиційних потреб економічних суб’єктів і власних інвестиційних потреб із метою реалізації поставлених цілей та забезпечення процесу розширеного відтворення». [37]

Основні характерні ознаки банківських інвестицій, запропоновані автором Б.І. Пшик, наведені на рисунку 1.1.

В свою чергу, інвестиційну діяльність банківської установи можна визначити, як практичний напрямок діяльності щодо здійснення різних видів інвестицій з метою отримання доходу, певного соціального ефекту, реалізації підтримки визначеного рівня ліквідності або інших цілей. При цьому, метою інвестиційної діяльності банківської установи є досягнення збереження

коштів, забезпечення диверсифікації, отримання доходу та необхідного рівня ліквідності [37].

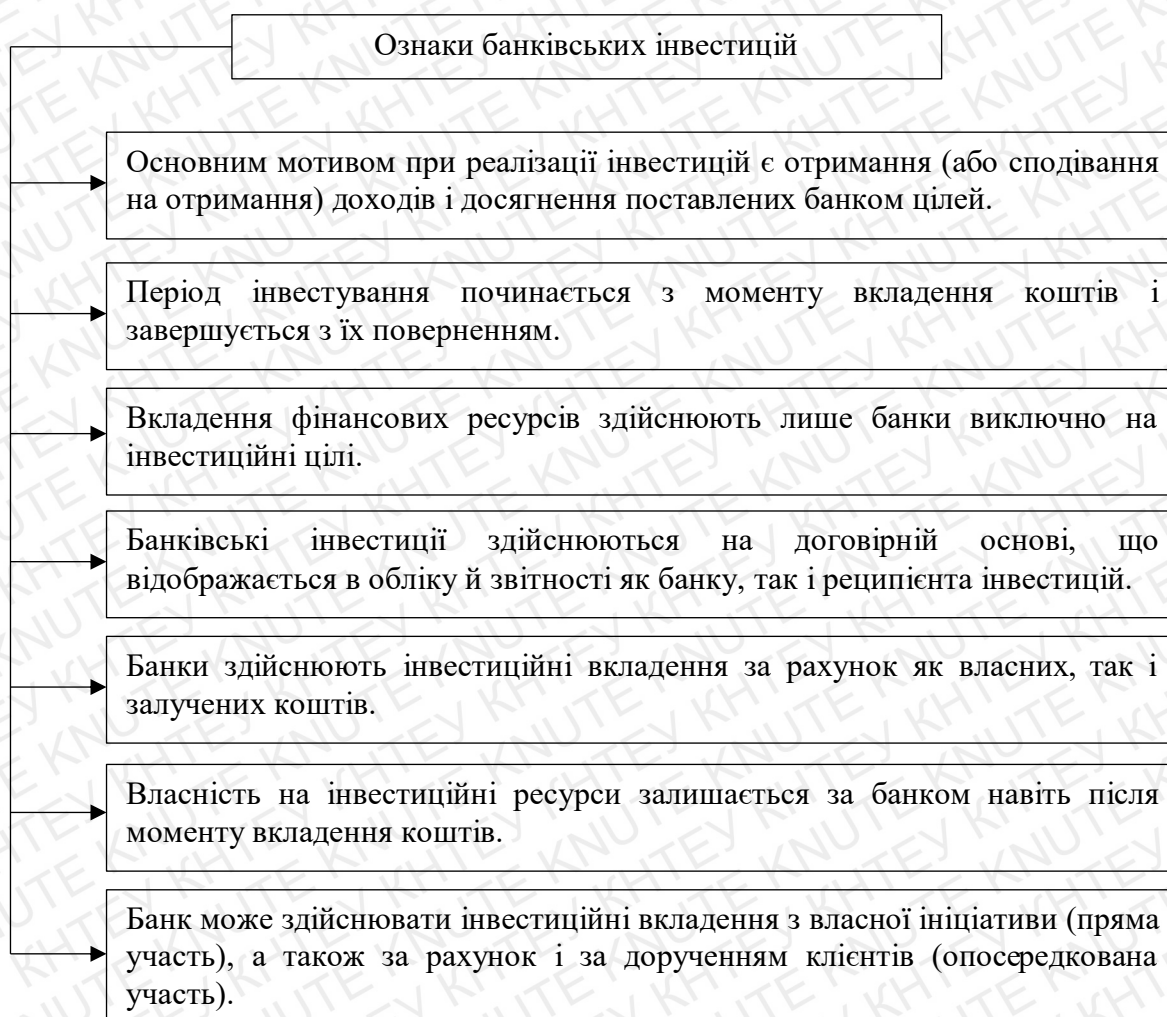

Рис. 1.1 Ознаки банківських інвестицій

*Примітка: складено автором на основі даних: [37]

Отже, спонукальними причинами щодо здійснення інвестиційної діяльності банківською установою є наступні:

- диверсифікація та розширення доходної, а також клієнтської бази – адже, банківське інвестування здатне максимізувати доходність, ліквідність установи;
- досить високий рівень ризиковості кредитних операцій, та намагання здійснити оптимізацію податкової бази банківських доходів [40].

Що стосується економічної суті інвестиційної діяльності банківської установи, то вона в загальному вигляді зводиться до фінансових інвестицій (інвестиції в довгострокові цінні папери, паї, частки, вкладення у статутні капітали та ін.), а також реальних інвестицій (інвестиції в матеріальні та нематеріальні активи) [43].

Дослідження літературних джерел робить можливим відмітити низку ключових напрямків функціонування банківських установ на інвестиційному ринку (рис. 1.2).

Рис. 1.2 Основні напрями діяльності банків на інвестиційному ринку

*Примітка: складено автором на основі даних: [37]

Ключовою умовою реалізації ефективної та раціональної інвестиційної діяльності банківської установи є формування та впровадження обґрунтованої та виваженої інвестиційної політики. При цьому, як не існує єдиного підходу до визначення поняття «інвестиції», також відсутній і єдиний підхід до трактування сутності дефініції «інвестиційна політика», саме тому нижче розглянемо найбільш значимі підходи.

Прихильники першого підходу [7, 8], при визначенні інвестиційної політики виходять з того, що являє собою сукупність заходів та елементів за для реалізації інвестиційної діяльності банківської установи. Зазначимо, що даний підхід досить вдало та точно визначає ключову ціль та сутність інвестиційної політики банківської установи. По при це, даний підхід залишає поза увагою потребу поєднання даної політики з генеральною стратегією банку. Тобто перший підхід характеризує основну мету та складові елементи інвестиційної політики.

Прихильники другого підходу [11, 17] визначають інвестиційну політику банківської установи як невід'ємну структурну одиницю її базової економічної стратегії. Тобто, відповідно до другого підходу, інвестиційна політика банківської установи є тим елементом, який характеризує вибір і засоби здійснення найбільш доцільних напрямів оновлення та збільшення показників самофінансування інвестиційної діяльності та більш прибуткових форм залучення ресурсів з різних альтернативних джерел для реалізації інвестицій. Даний підхід характеризує стан інвестиційної політики банківської установи в системі генеральної економічної стратегії, як її важливої складової.

Третій, так званий, «функціональний підхід» [20], ґрунтується на тому, що згідно нього інвестиційна політика банківської установи визначається, як система функціональних напрямів, орієнтирів, цілей. Тобто даний підхід включає в себе мету інвестиційної діяльності банківської установи.

Отже, як узагальнення доцільно відмітити, що інвестиційна політика банківської установи є структурним елементом загальної політики банку і втілює в собі систему документально визначених норм, правил, принципів і

процедур, які характеризують пріоритетні напрямки інвестиційної діяльності банківської установи, установлюють процеси реалізації банками інвестиційних операцій та послуг і спрямовані на ефективне використання їх фінансових ресурсів, формування оптимального інвестиційного портфеля з ціллю досягнення стратегічних цілей, що визначаються його загальною діловою політикою.

Виходячи з мети інвестування, банківська установа може реалізовувати консервативну, помірковано-агресивну (ринкову) або агресивну (ризиковану) інвестиційну політику. Ключові риси даних видів політики, наведено на рис. 1.3.

Рис. 1.3 Порівняльна характеристика типів інвестиційної політики

*Примітка: складено автором на основі даних [27]

Раціонально сформована інвестиційна політика банківської установи за мету повинна ставити ефективне управління інвестиційним портфелем та

забезпечення здійснення ключових напрямків діяльності шляхом визначення найбільш дохідних і безпечних фінансових інструментів.

Інвестиційний портфель банківської установи представляє собою цілеспрямовано визначену сукупність фінансових інструментів, призначених для реалізації фінансового інвестування у відповідності до сформованої інвестиційної політики.

Основні функції інвестиційного портфелю наведені на рисунку 1.4.

Функції інвестиційного портфелю банківської установи	стабілізація прибутків банку незалежно від фаз ділового циклу
	забезпечення географічної диверсифікації
	підтримка ліквідності
	зниження податкового тягара
	використання портфелю в якості застави
	страхування банку від втрат у результаті зміни процентних ставок
	забезпечення гнучкості банківського портфелю активів
	поліпшення фінансових показників банківського балансу завдяки якості цінних паперів

Рис. 1.4 Функції інвестиційного портфелю банківської установи

*Примітка: складено автором на основі даних: [40]

Варто зазначити, що в залежності від типу інвестиційної політики, відбувається визначення типу портфелю. Тип портфелю – є основною інвестиційною характеристикою, яка ґрунтується на співставленні дохідності та ризиковості. При цьому ключовою ознакою при класифікації типу портфелю є те, яким способом і за рахунок якого джерела даний прибуток отриманий: за рахунок підвищення курсової вартості чи за рахунок поточних виплат – дивідендів, процентів. Основні типи портфелей наведені на рис. 1.5.

Рис. 1.5 Типи інвестиційних портфельей банківської установи

*Примітка: складено автором на основі даних: [26]

Здійснюючи вибір структури інвестиційного портфелю обов'язково має бути визначено, співвідношення між спекулятивною та консервативною частинами портфелю.

При цьому, формування інвестиційного портфелю має будуватися на наступних принципах:

- прибутковість (прибуток у виді курсової різниці, процентів і дивідендів);
- безпека;
- зростання вкладень;
- принцип забезпечення реалізації інвестиційної політики – взаємозв'язок сформованого портфелю цінних паперів зі стратегією банку в сфері операцій з цінними паперами;
- забезпечення відповідності портфелю інвестиційним ресурсам;
- оптимізація співвідношення прибутковості і ризику, виходячи з конкретних пріоритетних цілей формування портфелю;

- оптимізація співвідношення прибутковості і ліквідності;
- забезпечення керованості портфеля.

Важливим є те, що виходячи з ключової мети інвестиційної політики, доцільно будувати раціональну систему визначених під цілей управління портфелем, найбільш значимі з них наведені на рис. 1.6.

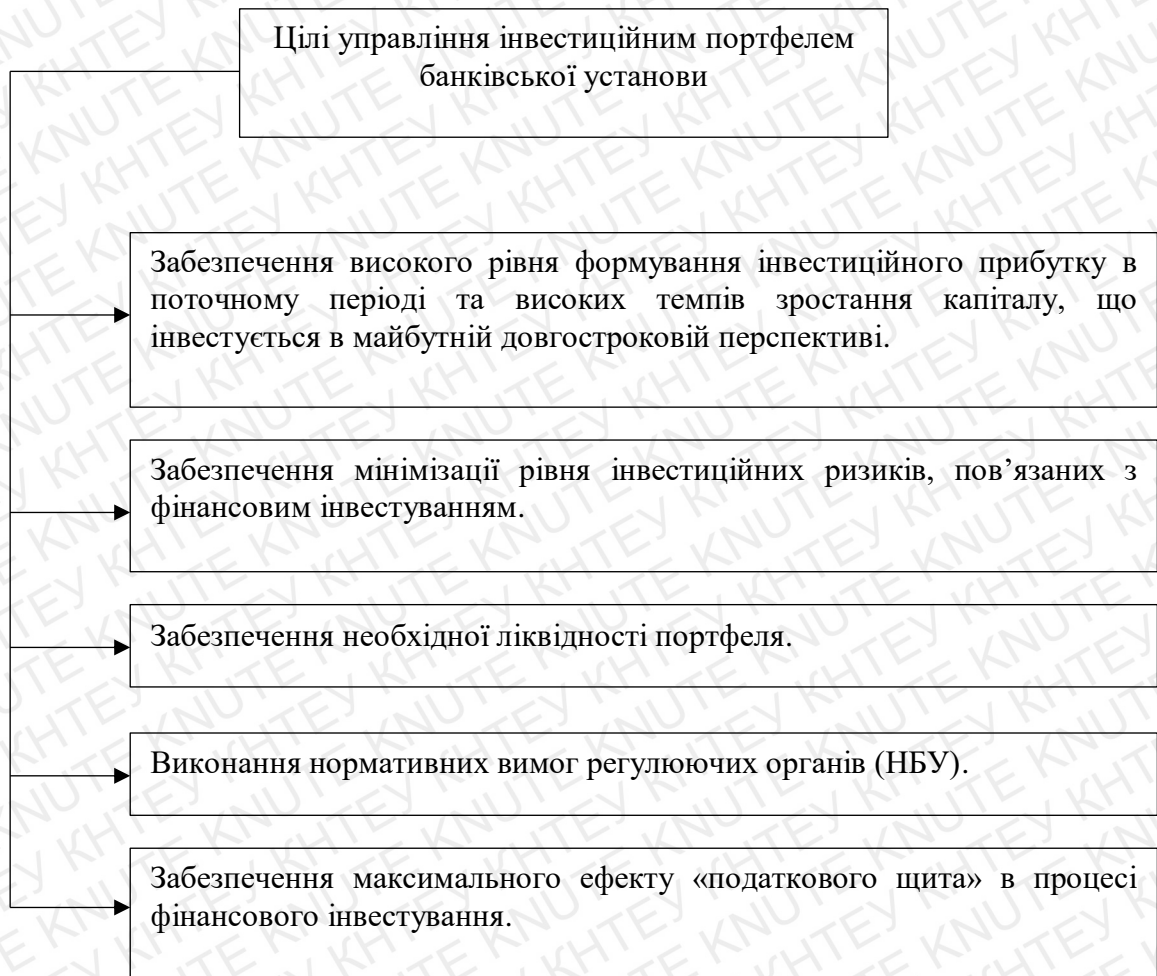

Рис. 1.6 Цілі управління інвестиційним портфелем банківської установи

*Примітка: складено автором на основі даних: [27]

Але для реалізації зазначених цілей управління інвестиційним портфелем банківської установи доцільно дотримуватися послідовності етапів формування та реалізації інвестиційної політики.

Ключові етапи наведено на рис. 1.7.

Рис. 1.7 Етапи формування та реалізації інвестиційної політики банківської установи

*Примітка: складено автором на основі даних: [29]

В цілому, нині стан у банківській інвестиційній діяльності вказує на незначну активність розвитку у цій сфері через певні причини, які стосуються не лише загального рівня розвитку вітчизняної економіки, але і рівня розвитку банківської системи загалом. Ключовими причинами того, що банківські установи не зацікавлені у здійсненні фінансування інвестиційних проектів, є: високі ризики, розбіжності термінів ресурсної бази і термінів реалізації інвестицій, незначне державне стимулювання проведення інвестиційної діяльності банківськими установами.

Отже, банківські установи повинні точно і чітко формувати та формально закріпити ключові аспекти та заходи, що безпосередньо взаємопов'язані з організацією та менеджментом інвестиційної діяльності. Враховуючи це розробка та здійснення виваженої та обґрунтованої інвестиційної політики є найбільш значимим аспектом діяльності банківської установи у сфері інвестиційної діяльності, що робить можливим підвищити інвестиційну привабливість установи та її прибутковість в сучасних умовах економічної та політичної кризи та відсутності достатнього рівня фінансування розвитку економічних процесів [29].

Враховуючи, що інвестиційна політика банківської установи – це складне та багатогранне явище. Банк як ключовий учасник інвестиційних відносин, накопичує значні обсяги ресурсів шляхом застосування різноманітних грошово-кредитних, а також фінансових інструментів та спрямування цих ресурсів іншим учасникам інвестиційного процесу за для пришвидшення відновлюваного процесу й економічного зростання країни в цілому. Саме тому, основною метою стратегічного процесу прийняття рішень в інвестиційній діяльності банків є забезпечення національної економіки інвестиційними ресурсами за умови збереження реальної вартості власного капіталу банку від впливу інвестиційних ризиків на основі ринкової, інституційної й адміністративних складових частин.

РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА СУЧАСНОГО СТАНУ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ФІНАНСОВОЇ УСТАНОВИ В УКРАЇНІ

2.1. Дослідження динаміки нормативів інвестування банків України

Державне регулювання інвестиційної діяльності банківських установ реалізують Національний банк України та НКЦПФР. Основні інструменти державного регулювання інвестиційної діяльності банківських установ наведено на рис. 2.1.

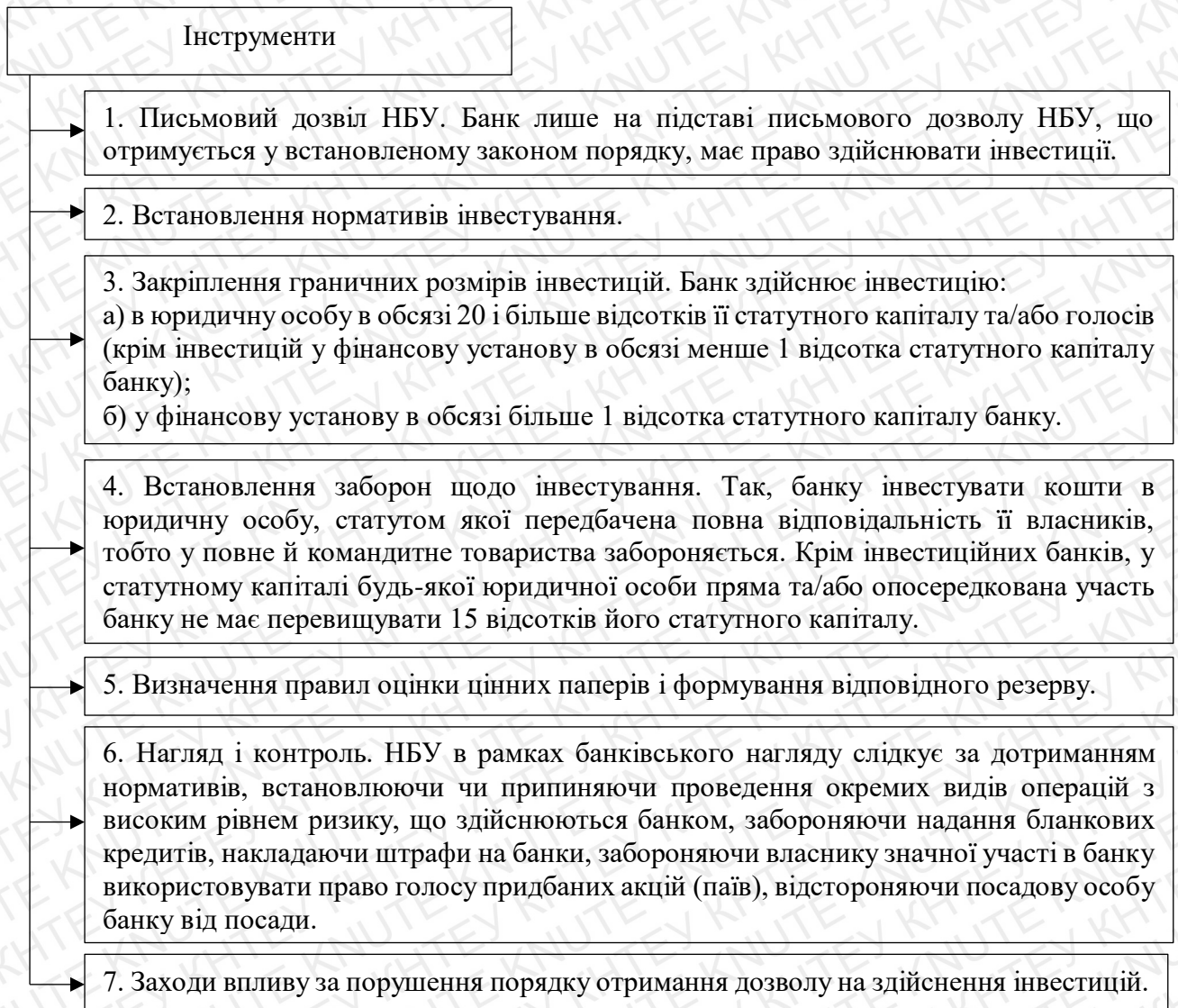

Рис. 2.1 Інструменти державного регулювання інвестиційної діяльності банківських установ

*Примітка: складено автором на основі даних: [29]

Не зважаючи на велику низку інструментів регулювання, зупинимось саме на такому інструменті, як нормативи. НБУ встановлює нормативи інвестування: норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (Н11); норматив загальної суми інвестування (Н12).

«Норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (Н11) встановлюється для обмеження ризику, пов'язаного з операціями вкладання коштів банку до статутних капіталів установ, що може призвести до втрати капіталу банку. Цей норматив визначається як співвідношення розміру коштів, які інвестуються на придбання акцій (паїв, часток) окремо за кожною установою, до регулятивного капіталу банку. Оптимальне значення нормативу Н11 не має перевищувати 15 %.» [14]

«Норматив загальної суми інвестування (Н12) встановлюється для обмеження ризику, пов'язаного з операціями вкладання (прямого чи опосередкованого) коштів банку до статутних капіталів будь-яких юридичних осіб, що може призвести до втрати капіталу банку.

Норматив загальної суми інвестування визначається як співвідношення суми коштів, що інвестуються на придбання акцій (паїв/часток) будь-якої юридичної особи до регулятивного капіталу банку. Оптимальне значення нормативу Н12 не має перевищувати 60 %.» [14]

Аналіз виконання банківськими установами вище наведених нормативів наведено у Додатку А.

Дані наведені в Додатку А підтверджують той факт, що в сучасних умовах господарювання значної гостроти набула проблема активізації інвестиційної діяльності. Більш наглядно динаміку нормативу Н11 можна побачити на рис. 2.1.

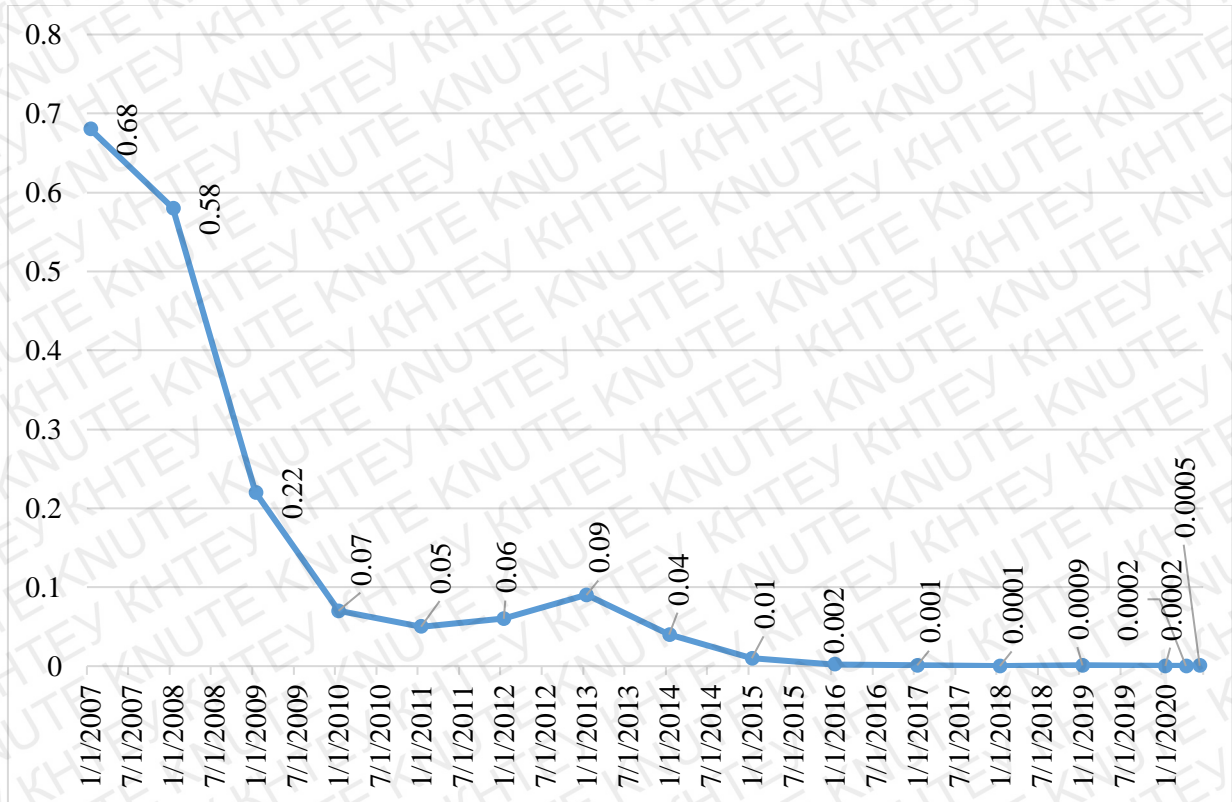

Рис. 2.1 Динаміка значень нормативу Н11 по банківській системі за 2007-2020 рр.

*Примітка: розраховано та побудовано автором на основі даних: [23]

Динаміка нормативу Н12 наведена на рис. 2.2.

При цьому, банківська система України протягом останніх років перебуває у кризовому стані, який є наслідком сировинної моделі розвитку національної економіки, постійним дефіцитом довгострокових банківських ресурсів, диспропорціями банківських балансів та неефективними діями монетарного регулятора, що, зрештою, призвело до трикратної девальвації гривні, вразливості банків та їхніх клієнтів до валютних шоків [23].

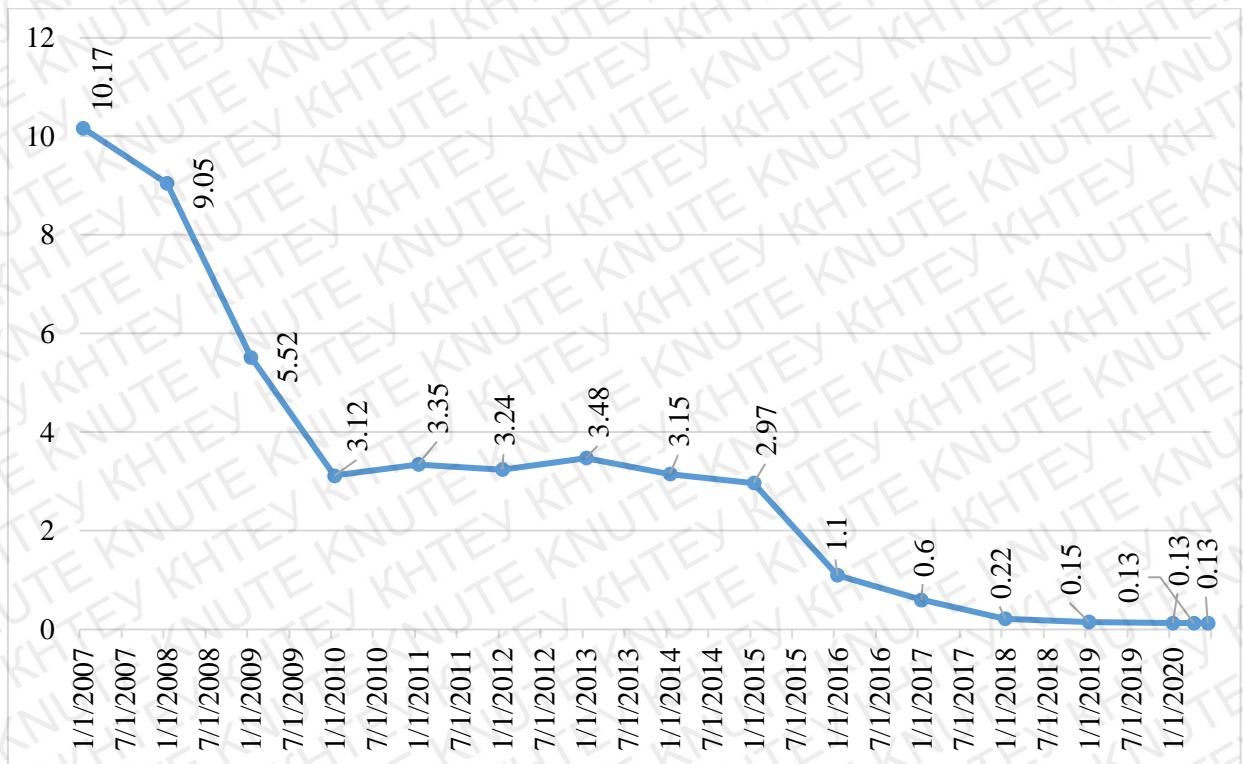

Рис. 2.2 Динаміка значень нормативу Н12 по банківській системі за 2007-2020 рр.

*Примітка: розраховано та побудовано автором на основі даних: [23]

Погіршення інвестиційного клімату підтверджується і звітом «Глобальний індекс конкурентоспроможності 2018-2019». Україна в 2019 році втратила дві позиції в Індексі глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index, GCI) Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ) й опустилася на 85-те місце з 141 країни [41].

Позиція України в міжнародному рейтингу конкурентоспроможності за попередні періоди наведено на рис. 2.3.

Рис. 2.3 Позиція України в міжнародному рейтингу конкурентоспроможності

*Примітка: розраховано та побудовано автором на основі даних: [42]

Позиція України в рейтингу економічної свободи наведена на рис. 2.4.

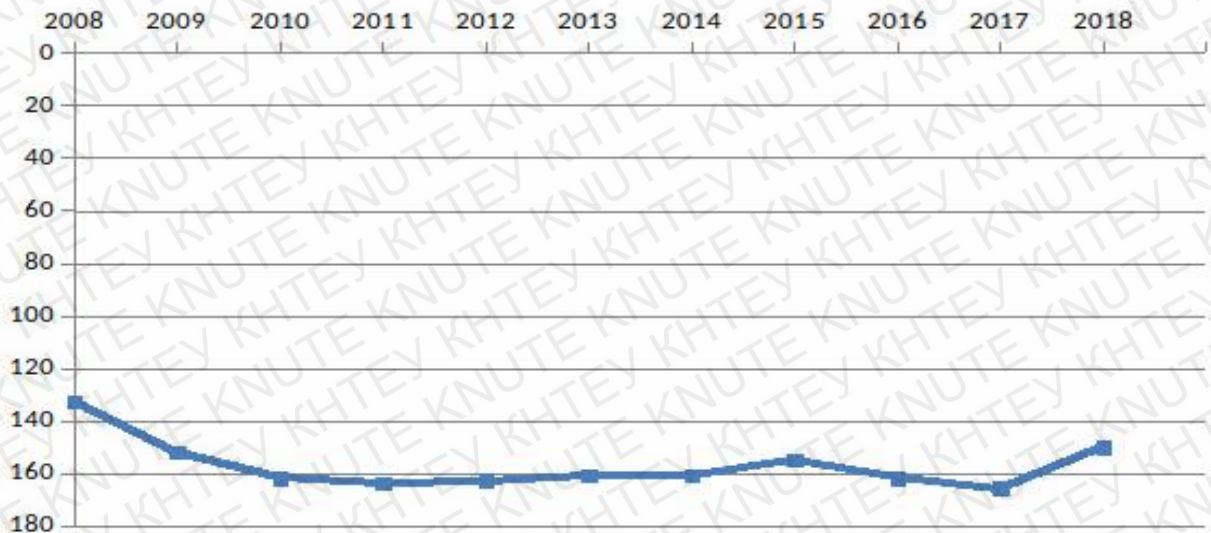

Рис. 2.4 Позиція України в рейтингу економічної свободи

*Примітка: розраховано та побудовано автором на основі даних: [42]

Рейтинг враховує 12 свобод – від права власності до фінансової свободи. Україна знаходиться в групі країн з переважно невилною економікою. Це четверта категорія в градації груп.

Україна в рейтингу легкості ведення бізнесу наведено на рис. 2.5.

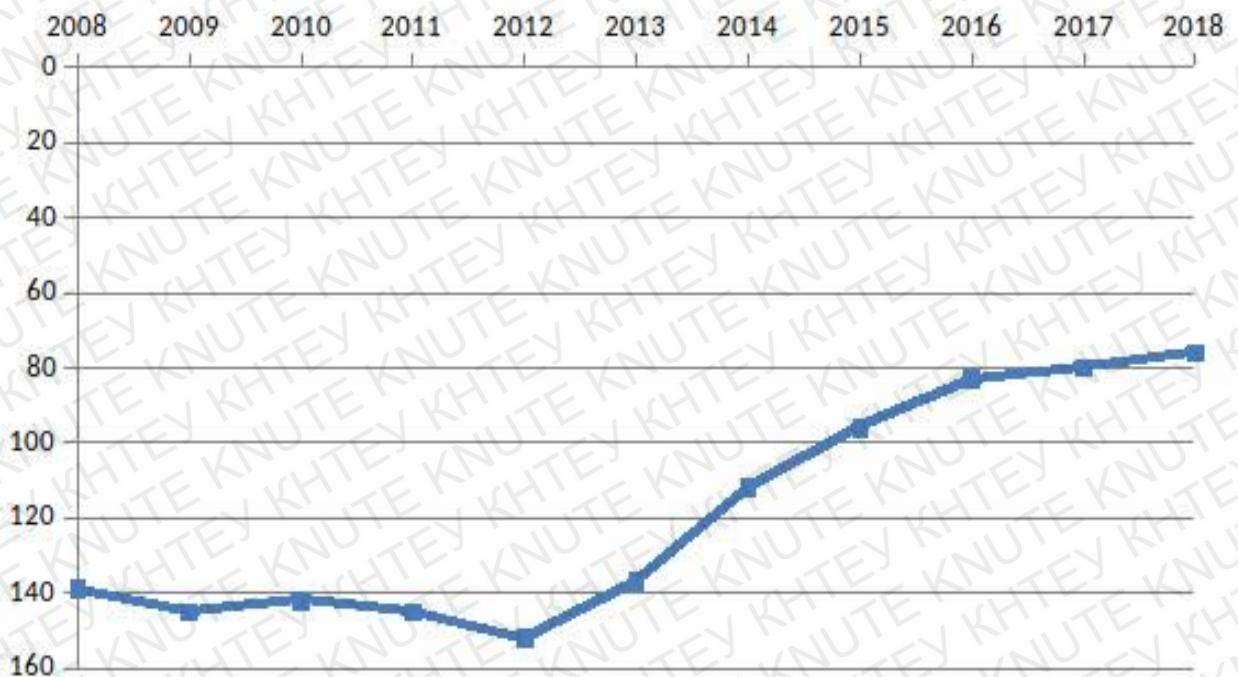

Рис. 2.5 Україна в рейтингу легкості ведення бізнесу

*Примітка: розраховано та побудовано автором на основі даних: [42]

Згідно з рейтингом, найпозитивнішими сторонами ведення бізнесу в Україні є доступ до кредитів (29-те місце), отримання дозволів на будівництво (35-те місце), сплата податків (43-те місце). [41]

При цьому, згідно зі щорічним звітом ВЕФ, основний регрес у 2019 р. зафіксовано у сфері фінансових систем, в якій рейтинг України опустився на 19 позицій – до 136-го місця. [41]

Отже, негативні макроекономічні зрушення спричинили зниження інвестиційної активності банківських установ. В Україні потенційно можна досягнути значного зростання прибутковості інвестиційної діяльності банку завдяки поєднанню його традиційної діяльності з операціями на ринку цінних паперів. Далі розглянемо практику інвестування банками України в державні і корпоративні цінні папери.

2.2. Оцінка практики інвестування банками України в державні і корпоративні цінні папери

Сучасний стан банківської інвестиційної діяльності свідчить про те, що спостерігається низька активність функціонування даної сфери через причини, що стосуються як загального рівня розвитку національної економіки, так і рівня розвитку банківської системи. Ключовими причинами незацікавленості банків у фінансуванні інвестиційних проектів є: досить значні ризики, невідповідність строків ресурсної бази строків реалізації інвестицій, недостатність державного стимулювання інвестиційної діяльності банків. Це спонукає до того, що з кожним роком кількість банків скорочується, що наглядно наведено на рис. 2.6.

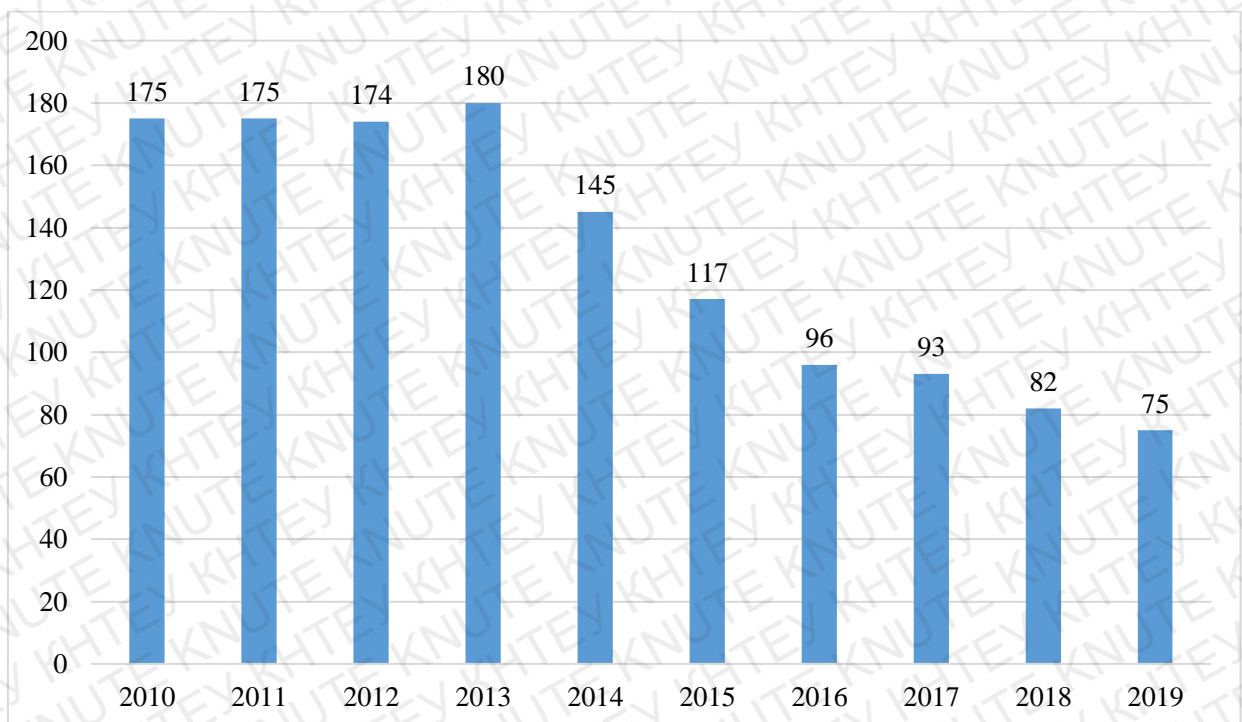

Рис. 2.6 Динаміка кількості банків в Україні

Джерело: Складено автором на основі даних табл. 2.2

Дана тенденція обґрунтована тим, що в Україні сформулювалися негативні умови для ефективного функціонування банківських установ.

Величина інвестиційних ресурсів банку на фінансовому ринку визначається, перш за все, розміром інвестиційного портфеля, що становить

складову активів банків та вектору його діяльності з метою одержання доходу. Так, динаміка сукупних активів банківської системи протягом останніх років характеризується динамічним зростанням (табл. 2.2 та рис. 2.7).

Таблиця 2.2

Динаміка активів банків України за 2010-2019 рр.

Показник	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.
Кількість банків	175	175	174	180	145	117	96	93	82	75
Активи банків	1090	1212	1264	1409	1477	1571	1737	1766	1861	1879
Цінні папери в портфелях банків	83,7	87,14	93,97	134,87	156,39	163,15	207,7	458,4	517,78	564,7
Питома вага цінних паперів в структурі активів	7,68	7,19	7,43	9,57	10,59	10,39	11,96	25,96	27,82	30,05

*Примітка: складено автором на основі даних: [23]

Дані таблиці 2.2 свідчать про досить значні темпи зростання вкладень банків у цінні папери, їх питома вага у складі активів банків за 2010-2019 рр. мала позитивну тенденцію, що дає можливість відмітити, що вітчизняні банки приділяють увагу інвестиційній діяльності, але традиційні операції та послуги залишаються пріоритетними.

Негативна тенденція інвестицій в активах банків спостерігався у 2011 р., коли він становив 7,19%, порівняно з 7,68% в 2010 р., та в 2015 р., коли він становив 10,39%, порівняно з 10,59% у 2014 р. Найкращий рівень показника спостерігався у 2019 р. при питомій вазі 30,05%. Питома вага цінних паперів в структурі активів наведена на рис. 2.7.

В абсолютному виразі, найбільша величина спостерігалася також у 2019 р. і становила на 01.01.2020 р. 564,7 млрд. грн. найменша – у 2010 р., а саме 83,7 млрд. грн.

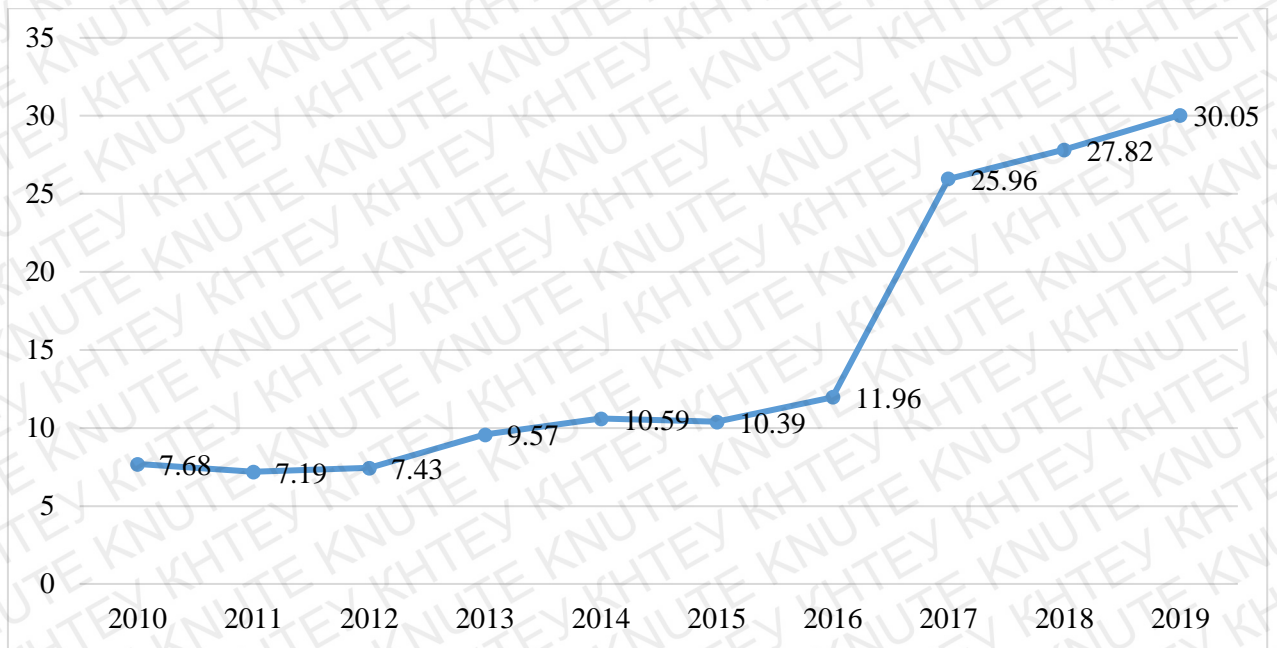

Рис. 2.7 Питома вага інвестицій у цінні папери у складі активів банків України

Джерело: Складено автором на основі даних табл. 2.2

Важливим складником аналізу інвестиційної діяльності банків є аналіз сформованих резервів під інвестиційні операції. Резерви за портфелями банків до погашення та на продаж мають такий вигляд (рис. 2.8).

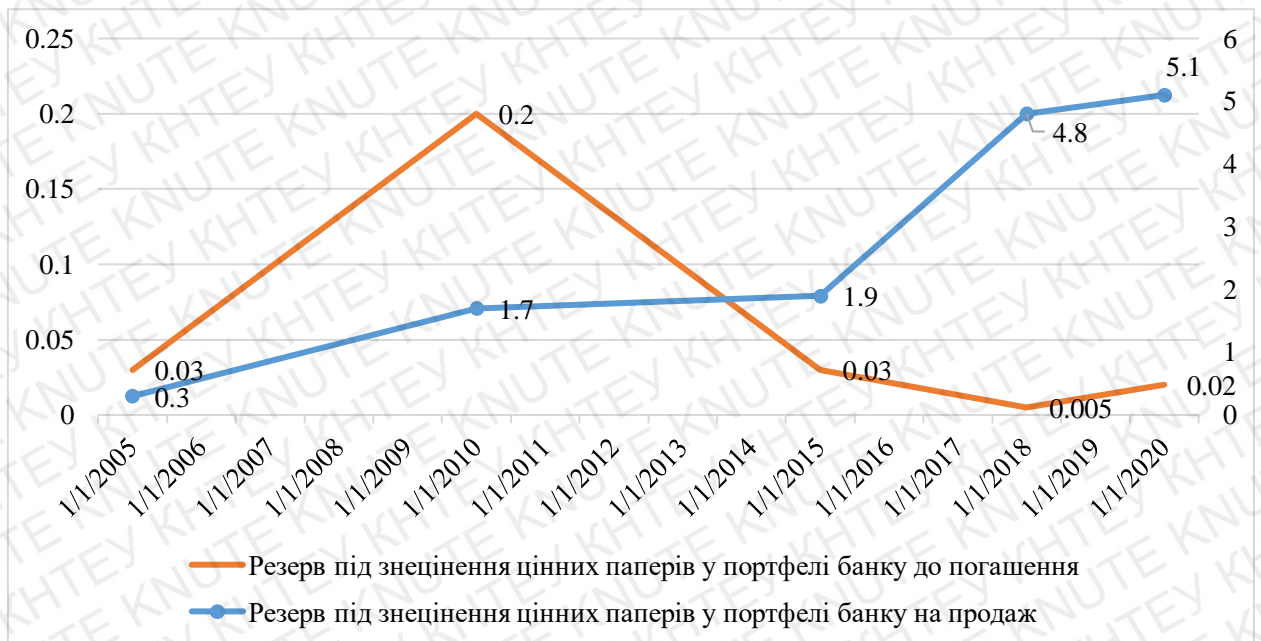

Рис. 2.8 Динаміка резервів під інвестиційний портфель банків України у 2005–2019 рр., млрд. грн.

*Примітка: розраховано та побудовано автором на основі даних: [23]

Резерви за портфелями банків на продаж мають тенденцію до зростання у аналізованому періоді, натомість резерви за портфелями банків до погашення мають значно менші обсяги порівняно з портфелями на продаж, а також мають стійку тенденцію до зменшення протягом усього аналізованого періоду.

З метою аналізу процесу дотримання баками нормативів НБУ щодо інвестування дослідимо їх значення у 2005-2019 рр. (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Аналіз структури інвестиційного портфеля банків України у 2005–2019 рр.

Показники	01.01.2005		01.01.2010		01.01.2015		01.01.2018		01.01.2020	
	млрд. грн.	питома вага, %	млрд. грн.	питома вага, %	млрд. грн.	питома вага, %	млрд. грн.	питома вага, %	млрд. грн.	питома вага, %
Цінні папери: усього, з них:	5,45	100	39,86	100	162,52	100	480,70	100	564,70	100
у торговому портфелі банку	0,04	0,78	2,79	7,00	20,29	12,48	103,22	21,47	113,73	20,14
у портфелі на продаж	4,71	87,18	27,71	69,51	134,04	82,48	275,34	57,28	344,75	61,05
у портфелі до погашення	0,5	8,62	8,08	20,27	6,12	3,77	101,31	21,08	103,00	18,24
інвестиції в асоційовані та дочірні компанії	0,2	3,42	1,28	3,22	2,07	1,27	0,83	0,17	3,22	0,57

*Примітка: розраховано та побудовано автором на основі даних: [23]

З таблиці видно, що вітчизняними банками всі нормативи інвестування виконуються, а також мають занадто низькі значення порівняно з рекомендованими.

Проте, незважаючи на значні труднощі у діяльності, українські банки все ж таки прагнуть брати участь у діяльності на ринку цінних паперів. Головним результатом інвестиційної діяльності банківських установ на ринку цінних паперів є формування портфеля фондових інвестицій. При цьому, законодавство України не містить обмежень щодо банківських інвестицій за

видами цінних паперів. Банківські установи можуть здійснювати інвестиції в акції, державні та приватні облигації, депозитні сертифікати НБУ, похідні, векселі. На відміну від фінансування інвестицій в основний капітал, інвестиції в цінні папери у більшості банків носять короткостроковий характер і полягають в утриманні придбаних ліквідних цінних паперів до перепродажу на ринку за більш високою ціною, або в утриманні боргових цінних паперів до терміну їх погашення емітентом.

Склад портфеля цінних паперів вітчизняних банків за видами фондових інструментів в 2013-2019 рр. представлений в табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Склад портфеля цінних паперів вітчизняних банків за видами фондових інструментів в 2013-2019 рр.

Показники	Роки						
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Портфель цінних паперів банків -разом, млн грн	138287	168928	201520	332273	425803	517679	564674
у тому числі							
акції	7411	7240	3850	1920	1670	2055	2874
ОВДП	110865	93430	81580	255470	360800	440545	475004
похідні	2502	4186	-	-	-		
Частка акцій в складі портфеля, %	5,4	4,3	1,9	0,6	0,4	0,4	0,5
Частка ОВДП в складі портфеля, %	80,2	55,3	40,5	76,9	84,7	85,1	84,1

*Примітка: розраховано та побудовано автором на основі даних: [23]

На кінець 2019 р. загальний обсяг вкладень банківських установ країни в цінні папери становив 564,7 млрд. грн., що більше у порівнянні з показником 2013 р. у 3,08 рази [7]. Зазначена тенденція свідчить про суттєве зростання обсягів банківських інвестицій у цінні папери в останні п'ять років при наявності проблем у кредитуванні. При цьому, найбільшу питому вагу у складі портфеля цінних паперів вітчизняних банків за видами фондових інструментів в 2013-2019 рр. становили ОВДП (рис. 2.9).

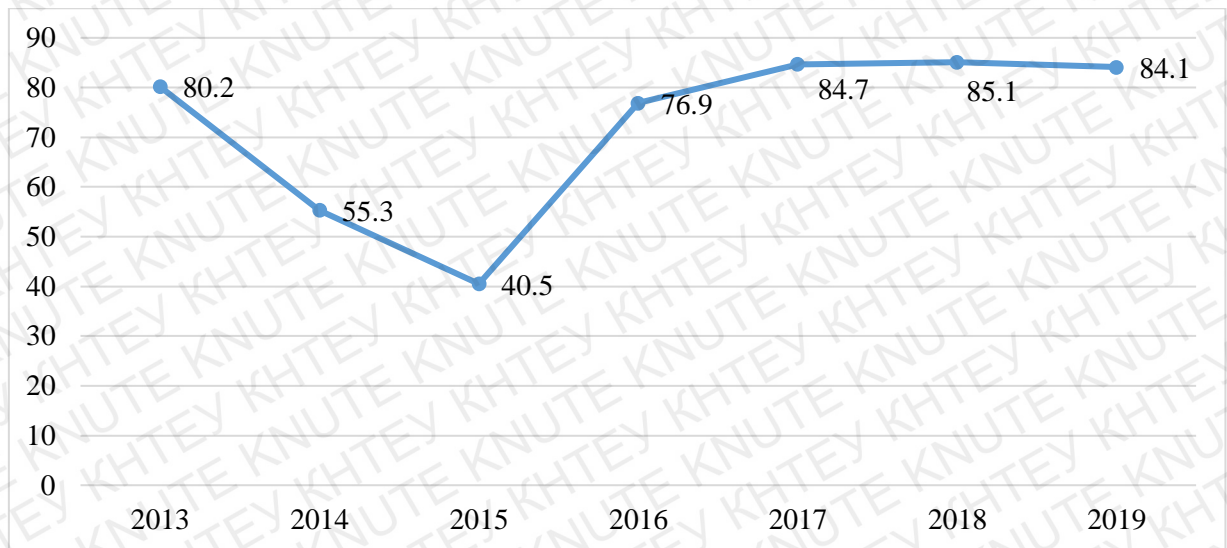

Рис. 2.9 Частка ОВДП в складі портфеля, %

Джерело: складено автором на основі табл. 2.4

Сформована тенденція розвитку інвестування в діяльності вітчизняних банків спричинена двома чинниками: по-перше, зменшенням попиту на кредити з боку українського суспільства в умовах системної банківської кризи, що зумовило появу не задіяних в кредитному процесі ресурсів, а по-друге, появою на вітчизняному фондовому ринку одночасно надійних і достатньо доходних фінансових інструментів у формі ОВДП, що значною мірою посилило інтерес банків до таких вкладень. Саме розвиток біржового та позабіржового сегментів ОВДП в складі фондового ринку виступив каталізатором процесів інвестування в банківській системі.

Попри це проаналізувавши розміри інвестиційної діяльності банків України, бачимо, що вони є не значними. Це зумовлено чималим переліком обмежень. До основних із них варто віднести такі: збільшення ризику процентних ставок, тобто швидка зміна останніх зумовлює низку труднощів під час переоцінки активів; бюрократизацію професійної діяльності банків на фондовому ринку, що зумовлено необхідністю отримання ліцензій на брокерську, дилерську та інші види діяльності; низький рівень технічного розвитку вітчизняного фондового ринку.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКІВ В УКРАЇНІ

3.1 Зарубіжний досвід проведення інвестиційної політики банків

В сучасних умовах господарювання залежно від основної ролі банків на інвестиційному ринку досить умовно виокремлюють дві моделі організації інвестиційної діяльності: сегментована (американська) і універсальна (німецька) [35].

Ключові відмінні риси цих моделей ґрунтуються на рівні універсалізації та спеціалізації банківських установ, формах і головних джерелах фінансування реального сектора економіки, стану диверсифікації інвестиційних портфелів, як банків, так і підприємств. В той же час, їх основою є особливості організації диверсифікації фінансових ризиків. Виходячи з цього, в сегментованій моделі ризику в максимальній мірі розділені на комерційні та інвестиційні. Вони поділяються за допомогою окремих рівнів страхування, яким є система фінансування підприємств через випуск цінних паперів і механізм фондового ринку, кредитування спеціалізованих інвестиційних банківських і небанківських інститутів. В універсальній моделі контроль ризиків забезпечується універсальними комерційними банками, які є одночасно основними інвесторами та кредиторами реального сектора і головними суб'єктами фінансового ринку.

Розглядаючи приклад США, відмітимо, що універсальні банки у відповідності до банківського законодавства від 1933 р., поділяються на комерційні та інвестиційні банки. При цьому, комерційним банкам, які повністю спрямували свою діяльність на реалізацію традиційних банківських операцій, було заборонено здійснювати операції з цінними паперами, за виключенням операцій з державними федеральними або муніципальними цінними паперами, які виконували роль регулятора для відшкодування циклічних кон'юнктурних зрушень по кредитах. Інвестиційні ж банки

реалізували довгострокові внески в розвиток промисловості, здійснювали операції з цінними паперами, як за власний рахунок, так і за рахунок коштів клієнта [35].

Хоча, протягом останніх десятирічь спостерігається тенденція до універсалізації фінансово-банківської діяльності. Підвищення конкуренції між кредитними інститутами і формування принципово нових перспектив в умовах розвитку стабільного фінансового ринку визначили для банків пошуку пошуку інших напрямів і способів зростання прибутковості операцій. Одним із напрямів вирішення проблеми стало досить різке зростання кількості здійснюваних банками операцій, розвиток форм інвестиційної діяльності [35].

У межах тенденції до універсалізації швидкий розвиток здобули нетипові раніше для банківських установ послуги: фінансування інвестиційних проектів, лізинг, управління портфелем інвестицій клієнтів, консультаційні послуги тощо.

При цьому, розвиток цих послуг є наслідком лібералізації банківського законодавства. Так, у США зразком можна вважати організацію банківських холдингів, створення або приєднання юридично незалежних спеціалізованих інвестиційних інститутів. Здобули розповсюдження операції з придбання контрольного пакету акцій корпорацій, які фінансуються за рахунок випуску нових акцій, або за допомогою позик, які повинна погасити сама корпорація – «Leverage buy out». В той же час, хоча банківські установи і виступають не як покупці, а лише як агенти корпорацій, які розміщують цінні папери між інституційних інвесторів, вагома частина фондових цінностей зосереджується в трастових відділах банків або підконтрольних пенсійних фондах [29].

Тенденція до універсалізації притаманна для кредитних систем всіх розвинених країн. Хоча у кожній з них вона має певні специфічні риси. Найбільш яскраво вона представлена в Німеччині, де комерційні банки протягом здійснюють найрізноманітніші види операцій, включаючи надання довгострокових кредитів і вкладання коштів у власний капітал підприємств.

Універсальний принцип також є основою організації банківських систем Австрії, Бельгії, Люксембурга, Нідерландів, Норвегії, Швейцарії, Швеції. За цим типом формуються банківські системи і «нових індустріальних країн», де універсалізація банківської діяльності визначається, як спосіб підвищення позицій національних банків, підвищення їх спроможності до ефективної мобілізації заощаджень населення і коштів комерційних структур, направлення їх в інвестиції [29].

При цьому, аналіз банківських систем різних країн свідчить про паралельний розвиток тенденції щодо підвищення спеціалізації діяльності банківських установ. При цьому, в країнах з розвинутою ринковою економікою, в тому числі і в тих, яким притаманна універсальна структура кредитної системи, ключове місце (незважаючи на деяке зниження їх чисельності) належать спеціалізованим банкам, з яких найбільший інтерес на етапі сучасного розвитку української економіки провають інвестиційні банки і кредитні інститути зі специфічним завданням, пов'язаним з реалізацією національних інтересів.

Ключовими напрямками діяльності інвестиційних банків є: операції з цінними паперами, надання довгострокових кредитів, фінансування інвестиційних проектів, участь в капіталі фінансових установ і нефінансових підприємств, реструктуризація бізнесу за допомогою злиття і поглинання, операції з нерухомістю, консалтингові та депозитарні послуги [35].

При цьому, склад і структура цих операцій спроможні відрізнитися в залежності від спеціалізації інвестиційних банків і особливостей формування кредитної системи країни, який в певній мірі позначається на структурі їх балансів.

Інвестиційні банківські установи, які реалізують операції головним чином за власний рахунок, мають набагато вищу потребу в капіталі, порівняно з комерційними банками, які надають традиційні банківські послуги. При цьому, ця потреба скорочується, якщо значна частина операцій інвестиційного банку реалізується за дорученням і за рахунок клієнта.

Діяльність інвестиційних банків визначається функціонуванням ринку цінних паперів. Порядок сформованості ринку цінних паперів і реалізації його ролі як механізму перерозподілу капіталу багато в чому визначають поле діяльності інвестиційних банків, можливості отримання достатнього прибутку від окремих операцій на даному сегменті фінансового ринку на основі вдосконалення обраної банком спеціалізації [35].

Тому виокремлення інвестиційних банків як особливого виду фінансового інституту передбачає досить високий ступінь розвитку ринку цінних паперів. Якщо з урахуванням викладеного розглядати історію становлення інвестиційних банків в Україні, то стає очевидним, що в цих умовах банки, створені спочатку як спеціалізовані інвестиційні банки, були змушені практично перейти до диверсифікації своєї діяльності, здійснення всіх видів банківських операцій, характерних для універсальних банків. Вияв загальної тенденції до універсалізації стосовно української економіки пов'язаний також з тим, що універсальні банки мають більш широкі можливості розвитку в умовах нестабільності економічної ситуації.

Особливість функціонування інвестиційних банків зарубіжних країн з фінансовим ринком не може бути механічно перенесений на умови ринків, що розвиваються. Хоча дослідження світової практики в сфері формування і діяльності інвестиційних банків робить можливим визначити перевірені форми і методи, які можуть бути застосовані і в Україні. створення інвестиційних банків, має особливе значення для української економіки, в межах універсальної моделі скоріш за все може бути реалізована шляхом створення інвестиційних інституцій як дочірніх організацій великих універсальних банків або формування спеціалізованих інвестиційних банків, які діють на основі системи державних гарантій і пільг [40].

Наявність банківських установ, які здійснюють діяльність у ключових для національної економіки напрямках діяльності, притаманна для багатьох країн.

Періоди економічних криз характеризуються посиленням ролі держави в інвестиційних процесах, в тому числі і шляхом підвищення присутності в кредитних інститутах.

Досить цікавим у цьому є порядок державної участі у формуванні механізмів підвищення інвестиційного капіталу в нових індустріальних країнах, наприклад в республіці Корея, де формування банківської системи було визначено потребами забезпечення економічного зростання. З метою фінансування проектів економічного розвитку в промисловому і аграрному секторах економіки був створений Корейський банк розвитку у ролі державного кредитного інституту. Пізніше була сформована ціла система спеціалізованих банків за для надання фінансової підтримки як стратегічним, так і менш важливим галузям [35].

Досвід розвинених країн беззаперечно свідчить про те, що розв'язок стратегічних завдань національної економіки шляхом активізації інвестиційної діяльності кредитних інститутів вимагає дієвої участі держави. Ступінь цієї участі багато в чому визначається сформованістю ринкових механізмів, форми і методи участі - особливостями конкретної економічної ситуації. Ефективність тісної взаємодії держави, банків, нефінансових підприємств, необхідної для досягнення спільних національних інтересів, особливо важлива на етапах виходу з економічної кризи.

Як показали результати багатьох досліджень, банки значно сильніше впливають на нефінансові корпорації, ніж це передбачається. Все більше акціонерний капітал промислових фірм США концентрується в банках внаслідок прямої скупки ними цінних паперів, а також активного розвитку трастових операцій [35].

З іншого боку, в країнах з універсальною кредитною системою банки, що здійснюють всі операції з цінними паперами, фінансують підприємства не тільки шляхом надання довгострокових кредитів, але і за допомогою придбання їхніх акцій і облігацій як за свій рахунок, так і за дорученням клієнта.

Певна схожість з універсальною моделлю проявляється провідною роллю банків в механізмі інвестування. В Україні більшу частку інвестицій здійснюють комерційні банки. Проте універсальний характер комерційних банків багато в чому зумовлений недостатньою розвиненістю ринку цінних паперів і мережі небанківських установ. За цих умов універсальна модель пов'язана з підвищеною ризикованістю в діяльності комерційного банку, що може збільшуватися в кризових обставинах, оскільки ризики банку по інвестиційних вкладеннях не відокремлені від ризиків по депозитно-кредитних і розрахункових операціях. У той же час банк у великій мірі залежить від стану справ найбільших клієнтів, в обігу яких знаходяться (через участь в акціонерному капіталі і облігаційних позиках) значні кошти. Отже, здійснення інвестицій в цінні папери поряд з основною банківською діяльністю і за відсутністю механізму контролю над ризиками здатне викликати загрозу втрати ліквідності банку [29].

Досвід діяльності німецьких універсальних банків показує, що при контролі над ризиками участь в капіталі нефінансових компаній дозволяє надавати значну фінансову підтримку підприємствам різних галузей. Так, Дойче Банк, що є прикладом тісної взаємодії банку з промисловістю, бере участь в 400 промислових і комерційних компаніях хімічної, електротехнічної, металургійної, будівельної, харчової промисловості, автомобілебудуванні та інших підгалузях машинобудівного комплексу, торгівлі, транспорту, сфери побутових послуг.

Українська економіка потребує не тільки вдосконалення існуючих форм інвестиційної діяльності, але й використання нових схем взаємодії між учасниками інвестиційного процесу. Принципового значення набуває здійснення банками більш активної інвестиційної політики і участь в реалізації високоефективних інвестиційних проектів. Дуже продуктивний в цьому відношенні аналіз досвіду проектного фінансування великих інвестиційних проектів в розвинених країнах і можливостей його використання в українській економіці.

Проектне фінансування характеризується великою кількістю кредиторів, що зумовлює можливість організації консорціумів, інтереси яких представляють, як правило, найбільш великі кредитні інститути - банки-агенти. Як джерела фінансування можуть залучатися кошти міжнародних фінансових ринків, спеціалізованих агентств експортних кредитів, фінансових, інвестиційних, лізингових і страхових компаній, довгострокові кредити Міжнародного банку реконструкції і розвитку (МБРР), Міжнародної фінансової корпорації (МФК), Європейського банку реконструкції і розвитку (ЄБРР) [35].

До форм проектного фінансування, які могли б успішно використовуватися в українських умовах, можна віднести схеми «будувати - експлуатувати – передавати» («build - operate – transfer» - BOT) і «будувати - володіти - експлуатувати – передавати» («built - own - operate – transfer» - BOOT) із залученням іноземних інвестицій при поєднанні фінансування з обмеженим регресом, з фінансуванням під урядову гарантію [35].

Розвитку проектного фінансування в країні має сприяти покращення інвестиційного клімату (у тому числі створення умов для зниження ціни кредитних ресурсів), поліпшення ресурсної бази банків, запровадження надійних фінансових інструментів, збільшення фінансових ресурсів для широкомасштабного фінансування капіталомістких проектів, підвищення кваліфікації учасників проектного фінансування та інші чинники, що посилює проектні ризики. В умовах, що склалися, розв'язання проблеми вимагає комплексного підходу, що враховує інтереси різних сторін. Важливими складовими такого підходу є посилення ролі державних гарантій страхування проектних ризиків, включаючи надання гарантій банкам, які беруть участь в фінансуванні пріоритетних державних інвестиційних проектів і програм, податкове стимулювання механізмів інвестування, розвиток міжбанківської співпраці у сфері спільного кредитування інвестиційних проектів.

3.2. Напрямки удосконалення інвестиційної політики банків в Україні

Проведене у другому розділі дослідження сучасного стану інвестиційної діяльності, свідчить про те, що вітчизняні банки ще недостатньо відводять увагу інвестуванню власних коштів та проведенню операцій як професійні учасники на ринку цінних паперів. Наприклад, автор Левченко Л.В. [18] звертає увагу на те, що «на сьогодні фондовий чинник не розглядається комерційним банківським сектором України як один з основних у системі аналізу його стратегічної конкурентоспроможності». Необґрунтовано низькою можна відмітити роль банківського сектора як інвестора національної економіки. За останні роки можна простежити тенденцію до переорієнтації банків із вкладень у цінні папери на інвестиції у цінні папери на продаж, що у теперішньому стані фінансової нестабільності може негативно вплинути на функціонування фондового ринку і на фінансову стійкість банківського сектора. Крім того, помітна низька диверсифікація портфеля цінних паперів банків України за видами фінансових інструментів.

Певну загрозу стабільності фінансового сектору становить те, що значна частина сукупного портфеля цінних паперів належить банкам з іноземним капіталом.

Однією зі складових ефективного управління сучасною банківською установою є реалізація ефективної інвестиційної діяльності, яка передбачає обов'язковий вибір ефективної інвестиційної стратегії.

Формування найбільш ефективних напрямів реалізації стратегічних цілей інвестиційної діяльності реалізується за двома напрямками [17]. Одне з них охоплює розробку стратегічних напрямків інвестиційної діяльності, інше - розробку стратегії формування інвестиційних ресурсів. В процесі розробки стратегічних напрямків інвестиційної діяльності послідовно вирішуються ключові завдання, наведені на рис. 3.1.

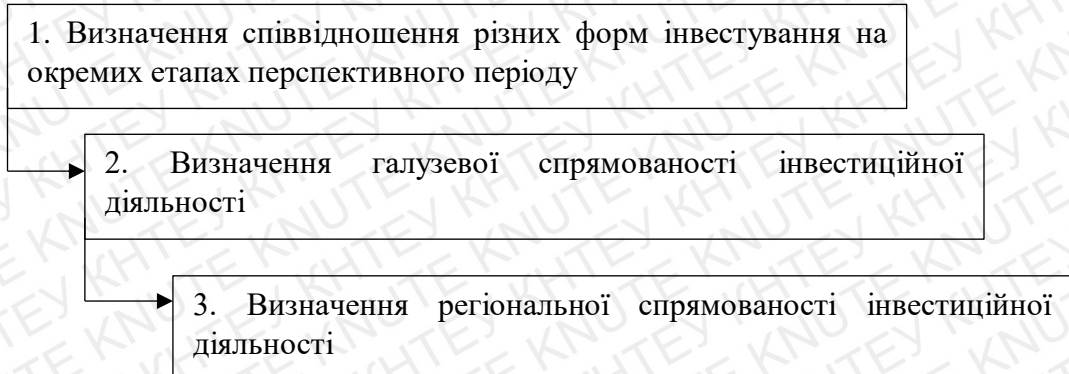

Рис. 3.1 Основні завдання при розробці стратегічних напрямків інвестиційної діяльності банків

*Примітка: складено автором на основі даних: [17]

Виходячи з цього, прийняття стратегічних рішень в інвестиційній діяльності банківських установ має бути раціонально та ефективно вбудовано в ключові функції менеджменту, наведені на рис. 3.2.

Назва етапу	Заходи етапу
Планування і прогнозування	Визначення об'ємів надходжень і витрат від здійснення інвестицій; вибір; інвестиційної політики; планування інвестиційної діяльності банку; формування інвестиційного портфелю; розробка інвестиційної стратегії
Оцінка і аналіз	Облік та аналіз факторів, які впливають на інвестиційну діяльність банку; виявлення альтернативних варіантів вкладення капіталу; оцінка диверсифікації інвестиційного портфелю; оперативний моніторинг стану інвестиційного ринку; оцінка і ранжування інвестиційних ризиків; аналіз реалістичності прогнозів
Контроль	Порівняння планових і фактичних показників для визначення ступеню досягнення цілі; встановлення допустимих меж відхилення рівня ризику, прибутковості і ліквідності інвестиційних інструментів; моніторинг інвестиційного портфелю банку
Регулювання	Заходи щодо подолання негативних показників; збільшення диверсифікації інвестиційних ризиків або використання інших методів управління ризиками

Рис. 3.2 Етапи прийняття стратегічних рішень в інвестиційній діяльності банків

*Примітка: складено автором на основі даних: [17]

При цьому, на сьогодні, кожна банківська установа розробляє власний стратегічний напрямок, для вдосконалення власної діяльності на фінансовому ринку, в тому числі інвестиційної.

Менеджмент будь-яких банків, тобто як державних, так і приватних, в тому числі і банків з іноземним капіталом формує й приймає альтернативні та інноваційні стратегічні рішення за для підвищення ефективності діяльності, в тому числі: страхування, лімітація, диверсифікація, хеджування і придбання додаткової інформації [17]. Але ключовим недоліком цих рішень на кожному етапі є додатково понесені фінансові витрати (Додаток Б).

Отже, в цілому, щодо сучасного стану інвестиційної діяльності банківських установ, то вона залишається на досить низькому рівні розвитку. При цьому, з кожним роком кількість банків скорочується, так, наприклад, за останні вісім років кількість банків скоротилася на 100 одиниць.

Значну кількість інвестицій формує портфель цінних паперів на продаж. Це і зрозуміло, хоча банк, будь-яким способом прагне отримати прибуток при найменших витратах. Вартість вкладання в цінні папери хоча і збільшується з кожним роком, проте і сама частка вкладання також збільшується. Саме тому варто відмітити, що вітчизняні банківські установи ще недостатньо відводять увагу інвестуванню власних коштів та здійсненню операцій як професійних учасників на ринку цінних паперів. Але на сьогодні, фондовий чинник не розглядається банківським сектором України як один з основних у системі аналізу його стратегічної конкурентоспроможності.

При цьому, щодо вибору стратегії розвитку інвестиційної діяльності, то такий процес банку полягає в оптимальному розширенні альтернативних можливостей формування і реструктуризації інвестиційного портфелю на основі раціонального, ефективного та легітимного подолання інституційних, адміністративних й ринкових обмежень.

Правомірне подолання інституційних обмежень можливе на основі покращення показників банківської діяльності, які виступають регулюючими параметрами, перш за все величини регулятивного капіталу, якості портфелю

активів і інших, а також формування інвестиційного портфелю, що представляє максимальний запас відносно встановлення нормативів в майбутньому.

Отже, ключовою метою стратегічного процесу прийняття рішень в інвестиційній діяльності банківської установи є забезпечення національної економіки інвестиційними ресурсами за умови збереження реальної вартості власного капіталу банку від впливу інвестиційних ризиків на основі ринкової, інституційної і адміністративних складових.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Узагальнюючи результати проведеного дослідження відмітимо, що інвестиційну діяльність банківської установи можна визначити, як практичний напрямок діяльності щодо здійснення різних видів інвестицій з метою отримання доходу, певного соціального ефекту, реалізації підтримки визначеного рівня ліквідності або інших цілей. При цьому, метою інвестиційної діяльності банківської установи є досягнення збереження коштів, забезпечення диверсифікації, отримання доходу та необхідного рівня ліквідності.

Ключовою умовою реалізації ефективної та раціональної інвестиційної діяльності банківської установи є формування та впровадження обґрунтованої та виваженої інвестиційної політики.

При цьому, інвестиційна політика банківської установи є структурним елементом загальної політики банку і втілює в собі систему документально визначених норм, правил, принципів і процедур, які характеризують пріоритетні напрямки інвестиційної діяльності банківської установи, установлюють процеси реалізації банками інвестиційних операцій та послуг і спрямовані на ефективне використання їх фінансових ресурсів, формування оптимального інвестиційного портфеля з ціллю досягнення стратегічних цілей, що визначаються його загальною діловою політикою.

Здійснена діагностика сучасного стану управління інвестиційною діяльністю фінансової установи в Україні дозволила зробити висновок, що регулювання інвестиційної діяльності банківських установ реалізують Національний банк України та НКЦПФР. Ключовими при цьому є нормативи Н11 та Н12. Проведений аналіз даних нормативів у банківській системі підтвердив їх виконання. Але не зважаючи на це, в сучасних умовах господарювання значної гостроти набула проблема активізації інвестиційної діяльності, адже, негативні макроекономічні зрушення спричинили зниження інвестиційної активності банківських установ. Ключовими причинами

незацікавленості банків у фінансуванні інвестиційних проектів є: досить значні ризики, невідповідність строків ресурсної бази строків реалізації інвестицій, недостатність державного стимулювання інвестиційної діяльності банків.

Проведений аналіз структури активів банків України свідчить про досить значні темпи зростання вкладень банків у цінні папери, їх питома вага у складі активів банків за 2010-2019 рр. мала позитивну тенденцію, тобто зросла з 7,68% в 2010 р. до 30,05% в 2019 р., що дає можливість відмітити, що вітчизняні банки приділяють увагу інвестиційній діяльності, але традиційні операції та послуги залишаються пріоритетними.

Головним результатом інвестиційної діяльності банківських установ на ринку цінних паперів є формування портфеля фондкових інвестицій. На відміну від фінансування інвестицій в основний капітал, інвестиції в цінні папери у більшості банків носять короткостроковий характер і полягають в утриманні придбаних ліквідних цінних паперів до перепродажу на ринку за більш високою ціною, або в утриманні боргових цінних паперів до терміну їх погашення емітентом.

На кінець 2019 р. загальний обсяг вкладень банківських установ країни в цінні папери становив 564,7 млрд. грн., що більше у порівнянні з показником 2013 р. у 3,08 рази [7]. Зазначена тенденція свідчить про суттєве зростання обсягів банківських інвестицій у цінні папери в останні п'ять років при наявності проблем у кредитуванні. При цьому, найбільшу питому вагу у складі портфеля цінних паперів вітчизняних банків за видами фондкових інструментів в 2013-2019 рр. становили ОВДП.

Враховуючи це, варто відмітити, що вітчизняні банківські установи ще недостатньо відводять увагу інвестуванню власних коштів та здійсненню операцій як професійних учасників на ринку цінних паперів. Також на сьогодні, фондочий чинник не розглядається банківським сектором України як один з основних у системі аналізу його стратегічної конкурентоспроможності.

Саме тому, банківським установам доцільно більше уваги звертати на тенденції зарубіжного досвіду, який має сприяти покращення інвестиційного клімату (у тому числі створення умов для зниження ціни кредитних ресурсів), поліпшення ресурсної бази банків, запровадження надійних фінансових інструментів, збільшення фінансових ресурсів для широкомасштабного фінансування капіталомістких проектів, підвищення кваліфікації учасників проектного фінансування та інші чинники, що посилює проектні ризики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андросова О. Ф. Інвестиційні операції банків України з цінними паперами / О. Ф. Андросова // Економічний простір. – 2017. – № 19. – С. 170–180
2. Бабійчук Т.П. Стимулювання банківського інвестування: світові тенденції / Т.П. Бабійчук // Науковий вісник НЛТУ України.– 2017. – Вип. 22.12. – С. 202-208
3. Банківська діяльність в Україні: проблеми, перспективи розвитку, напрямки вдосконалення: Наукова доповідь / За заг. ред. канд. екон. наук, доц. Б. І. Пшика; Львівський інститут банківської справи Університету банківської справи НБУ. – К.: УБС НБУ, 2008. – 119 с.
4. Береславська О. І. Діяльність банків на ринку цінних паперів України. Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України, 2016. – № 2. – С. 21-30
5. Бланк И. А. Финансовая стратегия предприятия : учебный курс / И. А. Бланк. – К. : Ника-Центр, 2006. – 220 с.
6. Брежнєва-Єрмоленко О.В., Золотарьова О.В., Москаленко К.О. Детермінанти інвестиційної діяльності комерційних банків / О.В. Брежнєва-Єрмоленко // ЕКОНОМІКА І СУСПІЛЬСТВО – 2018. – Випуск 19. – С. 948-954
7. Вовчак О. Д. Особливості інвестиційної діяльності банків як фінансових посередників в Україні / О. Д. Вовчак, Л. М. Надієвець // Бізнес Інформ. - 2014. - № 11. - С. 94-101
8. Гетьман О. М. Інвестиційні стратегії комерційних банків України: Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.04.01 «Фінанси, гроші і кредит» / О. М. Гетьман. – Тернопіль, 2004. – 22 с. 24. Касимов Ю.Ф. Финансы и инвестиции / Ю.Ф. Касимов. - М.: Анкил, 2008. - 231 с.

9. Грищук А.М. Теоретичні основи інвестиційної діяльності банків / А.М. Грищук // Науковий вісник НЛТУ України. – 2013. – Вип. 23.10 – С. 190-195
10. Звіт про фінансову стабільність. Грудень 2019. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/news/all/zvit-pro-finansovu-stabilnist-gruden-2019-roku>
11. Іванилова О. А. Удосконалення інструментарію управління портфелем активів комерційного банку / О. А. Іванилова // Вісник Запорізького національного університету. – 2015. – № 2. – С. 210-216
12. Калусенко В.В. Аналіз інвестиційного портфеля банків України та стратегія управління ним / В.В. Калусенко // Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України, № 1, 2019 – С. 63-78
13. Капраль О.Р. Ідентифікація чинників стимулювання інвестиційної діяльності комерційних банків / О.Р. Капраль // Вісник Національного університету водного господарства та природокористування -2016. Вип. 2(74) - С. 86–93
14. Карась П.М. Банківська система [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://pidru4niki.com/85289/bankivska_sprava/bankivska_sistema
15. Колодізев О.М. Кредитно-інвестиційна діяльність банків України: сучасний стан і перспективи розвитку / О. Колодізев, Н. Власенко // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.business-inform.net
16. Криклій, О. А. Засади фінансового менеджменту в банку / О. А. Криклій // Фінансовий менеджмент банку: навчальний посібник / І. В. Сало, О. А. Криклій. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2007. – С. 3-18
17. Кужелєв М.О., Житар М.О. Фінансова гнучкість прийняття рішень в інвестиційній діяльності банків: монографія. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 176 с.
18. Левченко Л.В. Дієва державна інвестиційна політика як засіб активізації інвестиційної діяльності в Україні [Текст] / Л.В. Левченко, Д.С.

Турчанінова // Вісник Львівської комерційної академії. – 2016. – № 37. – С. 94–99

19. Леонов С.В. Банківське інвестування: взаємозв'язок економічних категорій. Сучасні проблеми інноваційного розвитку держави: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції. Дніпропетровськ. 2018. Том 1. С. 59–61

20. Луців Б.Л. Банківська діяльність у сфері інвестицій. – Тернопіль: Економічна думка, Карт-Бланш, 2001. – 320 с.

21. Майорова Т. В. Інвестиційний процес і фінансово-кредитні важелі його активізації в Україні : монографія / Т. В. Майорова. - К.: КНЕУ, 2013. - 332 с.

22. Марченко О.В., Золотопуп Ю.М. Оцінка кредитно-інвестиційної діяльності банку / О.В. Марченко // Науковий журнал «Молодий вчений». № 2(42). 2017. С. 283–287

23. Національний банк України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>

24. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. Річні звіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nsm.gov.ua>

25. Озерчук О.В. Управління інвестиційним портфелем банків в Україні: теоретичні та прикладні аспекти / О.В. Озерчук // Наукові праці НДФІ. 2019. № 1 (86). С. 85–100

26. Онікієнко С.В. Інвестиційна діяльність банків в економічному контексті / С.В. Онікієнко // Економіка: теорія та практика – 2015 - № 2. С. 12–18.

27. Онищенко Ю.І., Кожухар М.М. Управління інвестиційною діяльністю банку: теорія та практика [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/25_2018_ukr/123.pdf

28. Основні показники діяльності банків України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>

29. Паласевич М. Б., Слюсарчик К. М. Інвестиційна політика банків: Умови та чинники розвитку / М. Б. Паласевич // Науковий вісник НЛТУ України. – 2008. – № 18. – С. 235-239
30. Побоча К.П., Білюк В.А., Гарник М.О. Сучасні тенденції та проблеми банківського інвестування в Україні / К.П. Побоча // ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ - Випуск 41. 2020 – С. 285-289
31. Податковий кодекс України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
32. Про банки і банківську діяльність: Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>
33. Про інвестиційну діяльність: Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>
34. Про затвердження Інструкції з бухгалтерського обліку операцій із фінансовими інструментами в банках України: Постанова Правління НБУ № 14 від 21.02.2018 Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0014500-18>
35. Пурій Г. М. Сучасний стан та перспективи розвитку банківської системи України. Фінансовий простір, 2017. – № 3(27). – С. 41-47
36. Пшик Б. І., Сарахман О. М., Дребот Н. П. Фінансові інвестиції банків: Навч. посібник / Б. І. Пшик, О. М. Сарахман, Н. П. Дребот; За ред. канд. екон. наук, доц. Б. І. Пшика.. – К.: УБС НБУ, 2008. – 208 с.
37. Пшик Б.І., Печенко О.О. Актуальні проблеми розвитку банківської інвестиційної діяльності в Україні. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики, 2014. – Вип. 2. – С. 24-3
38. Рекуненко І.І., Терехов Є.М. Маржинальна торгівля цінними паперами як один із способів покращання розвитку фондового ринку / І.І. Рекуненко, Є.М. Терехов // Збірник наукових праць «Проблеми та перспективи розвитку банківської системи України». – 2005. – Том 12. – С. 181-186
39. Статистичні матеріали Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

40. Тиркало Р.І., Кравчук І.С. Банківські операції з цінними паперами. – Тернопіль: Карт-Бланш, 2004. – 211с.
41. Україна опустилася на 85-те місце в щорічному рейтингу конкурентоспроможності WEF [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ua.interfax.com.ua/news/economic/617843.html>
42. Україна в міжнародних рейтингах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.sfii.gov.ua>
43. Федорук Л. В. Понятійний апарат банківських інвестицій / Л. В. Федорук // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Економіка. - 2011. - Вип. 18. - С. 543-549.
44. Черкасова С.В. Банківська інвестиційна діяльність на вітчизняному фондовому ринку / С.В, Черкасова // Підприємництво і торгівля. 2019. Вип. 24. – С. 51-58
45. The Global Competitiveness Report 2017–2018 / World Economic Forum. 2017. URL: <http://www.weforum.org>

ДОДАТКИ

Додаток А

Динаміка нормативів Н11 та Н12 банківської системи за січень 2007 р. -
червень 2020 р.

За станом на	Нормативи	
	Н11 Норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (не більше 15 %)	Н12 Норматив загальної суми інвестування (не більше 60 %)
1	2	3
01.01.2007	0,68	10,17
01.01.2008	0,58	9,05
01.01.2009	0,22	5,52
01.01.2010	0,07	3,12
01.01.2011	0,05	3,35
01.01.2012	0,06	3,24
01.01.2013	0,09	3,48
01.01.2014	0,04	3,15
01.01.2015	0,01	2,97
01.01.2016	0,002	1,10
01.01.2017	0,001	0,60
01.01.2018	0,0001	0,22
01.01.2019	0,0009	0,15
01.01.2020	0,0002	0,13
01.04.2020	0,0002	0,13
01.06.2020	0,0005	0,13

*Примітка: складено автором на основі даних: [23]

Комплекс альтернативних та інноваційних стратегічних рішень щодо покращення ефективності інвестиційної діяльності банків

Назва заходу	Зміст	Характеристика переваг та недоліків
1	2	3
Страховання	Завчасне зовнішнє резервування ресурсів, спрямованих на компенсацію збитків від майбутніх можливих втрат, що викликані реалізацією певних ризиків інвестиційного проекту	«+» - не потребує додаткових витрат часу «-» - додаткові фінансові витрати на сплату страхового внеску
Диверсифікація	Розподіл інвестицій за різними фінансовими інструментами, що призведе до зниження ризику або створення єдиного інвестиційного портфеля з альтернативною регіональною або галузеву спрямованістю	«+» - відсутні додаткові фінансові витрати, обмеження ризику, що пов'язаний з володінням одним активом (видом діяльності, постачальником) «-» - трудомісткість процедури, що пов'язана з додатковими витратами часу на формування балансу між прибутком і ризиком, можливий неправильний вибір об'єктів інвестування
Лімітація	Установлення граничних максимальних або мінімальних значень внутрішніх показників проекту з метою зменшення ризику та підвищення ефективності інвестиційної діяльності банку	«+» - Обмеження збитків до певного прийняттого рівня, не складний у застосуванні «-» - обмежує одержання можливих прибутків
Хеджування	Різновид страхування, передбачає відкриття угод на одному ринку для компенсації впливу цінових ризиків рівній але протилежній позиції на іншому ринку	«+» - Допомогає зафіксувати прибуток на певному рівні «-» - Відмова від можливості отримання додаткового прибутку
Придбання додаткової інформації	Придбання інформації для розширення ринку інвестування та запобігання / зменшення дії ризикових факторів, пов'язаних з інвестиційною діяльністю	«+» - зменшення ризику за рахунок зменшення невизначеності «-» - додаткові фінансові витрати, пов'язані з придбанням інформації

*Примітка: складено автором на основі даних: [17]